

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra profesního a personálního rozvoje

**Možnosti sociálně pedagogické práce
v prostředí vzdělávací instituce**

Bakalářská práce

Autor: **Pavel Zadina**

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Votava Ph.D.

2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: **Možnosti sociálně pedagogické práce v prostředí vzdělávací instituce** vypracoval samostatně a použil jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědom, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědom, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Jsem si vědom že, na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

V dne.....

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych zde poděkoval vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jiřímu Votavovi, Ph.D. za jeho rady a čas, který mi věnoval při řešení dané problematiky. Velký dík, ale zároveň patří Střední zemědělské škole v Čáslavi, kde bych chtěl poděkovat všem zaměstnancům školy za úžasné jednání a také všem respondentům z prvních ročníků.

ABSTRAKT

Bakalářská práce na téma *Možnosti sociálně pedagogické práce v prostředí vzdělávací instituce*, pojednává o sociálním klimatu a jeho vlivu na výuku žáků. Má dvě hlavní části: teoretická východiska a praktickou část.

V teoretické části se práce zabývá především pojmy: sociální klima školy, školní třídy a dalšími pojmy, které jsou s nimi úzce spojeny. Nahlíží na ně jako na jevy, které mají velký vliv na celý vzdělávací proces. Je vysvětleno, co na tyto dvě věci působí a naopak, jak působí tyto věci na žáky a pedagogy, je prokázán nesporný vliv na kvalitu učebního procesu.

Praktická část vychází zejména z dotazníkového šetření. Na úvod je představena vybraná testovaná škola, jejíž první ročníky byly testovány. Podrobně je představen dotazník KLIT+, který byl použit k šetření. Následně jsou v praktické části výsledky testu okomentovány a rozebrány nejdříve celkově, následně je prezentována i každá z testovaných tříd zvlášť. V závěru praktické části je uveden návrh adaptačního kurzu a stanovisko k němu.

ABSTRACT

The thesis *Options of social pedagogical work in the environment of educational institutions*, deals with the social climate and its impact on pupils' learning. It has two main parts: theoretical and practical.

In the theoretical part of the thesis deals mainly with concepts: social climate of the school, classroom, and other terms that are closely associated. Look at them as phenomena that have great influence on the entire educational process. It explains what these two things work and vice versa, the effect of these things on students and teachers, is demonstrated unquestionable influence on the quality of the learning process.

The practical part is based mainly on questionnaire survey. At the beginning of the school presented the selected test, the first years were tested. Detail is introduced KLIT questionnaire that was used for investigation. Consequently, in the practical

part of the test results commented upon and discussed first in general, then it is presented and tested each of the classes separately. In the conclusion section provides practical design adaptation course and an opinion on it.

Obsah

1. Úvod.....	9
I. Teoretická východiska práce	10
2. Cíl teoretické části	10
3. Sociální pedagogika.....	10
4. Sociální práce.....	11
5. Historický pohled na sociální klima	11
6. Definice sociálního klima	12
7. Samotný pojem škola.....	12
8. Sociální klima školy.....	13
9. Sociální klima školní třídy	14
9.1. Působení klimatu třídy a školy na jedince.....	14
9.2. Mikrosociální prostředí žáka.....	16
9.3. Sociálně psychologický pohled na školní třídu.....	17
9.4. Sociálně psychologický pohled na žáka.....	18
9.5. Sociálně psychologický pohled na učitele	19
9.6. Hodnocení žáků.....	20
10. Determinanty a prvky klimatu	21
11. Možnosti měření sociálního klima školní třídy	22
11.1. Přehled a charakteristika některých dotazníkových metod	22
12. Zážitková pedagogika	25
13. Adaptační kurzy a jejich vliv	25
13.1. Cíle adaptačních programů.....	26
II. Praktická část práce	28
14. Cíl praktické části	28
15. Představení Střední zemědělské škola Čáslav	28
15.1. Zvláštnosti a speciality Střední zemědělské školy v Čáslavi	29
15.1.1. Proč studovat Střední zemědělskou školu v Čáslavi?.....	29
15.1.2. Přednosti školy	30
15.2. Studijní obory Střední zemědělské školy Čáslav	31

16. Použitý dotazník KLIT+	32
16.2. Použití:.....	33
16.3. Vyhodnocení.....	33
16.4. Výhody	34
16.5. Dotazovaný vzorek	35
17. Vyhodnocení dotazníku na SZeŠ Čáslav	35
17.2. Podrobnější výsledky ve třídě 1. B.....	36
17.3. Podrobnější výsledky ve třídě 1. C.....	37
17.4. Hodnocení čtyř nadstavbových položek.....	37
18. Názor, úvaha autora na výsledky dotazníků	39
19. Vliv odborné praxe	40
20. Návrh adaptačního programu.....	40
21. Závěr	42
Seznam použitých zdrojů.....	43
Příloha.....	45

1. Úvod

Všichni z nás chodili do školy, všichni máme ze školy určité zážitky a dojmy. Někteří z nás říkají, že tam zažili nejlepší léta svého života, hned by se do školních lavic vrátili, kdyby mohli. Další jsou zase rádi, že tahle etapa jejich života skončila, zažili ve školních lavicích velké množství stresu a nevrátili by se zpět ani za nic. Jak je to možné, že mezi jednotlivci panuje, tak velký rozdíl?

Svoji práci jsem zaměřil na téma sociální klima, sociální klima školy, sociální klima školní třídy. *Co je vlastně ta atmosféra ve třídě?* Píši o tom, co ovlivňuje a jak klima ve třídě. Žáci tráví ve škole podstatnou část jejich dne, každý z nich v ní pobývá šest až osm hodin denně. Jednotlivci se během školní docházky vyvíjí, a to nejenom fyzicky, ale hlavně i psychicky. Škola je jedním z hlavních činitelů tohoto vývoje a výrazně ho ovlivňuje.

Zaměřil jsem se na sociální klima, vlivy na něj působící a jeho měření. Školní klima je důležité pro všechny účastníky školního života, ať už jde o žáky samotné, pedagogy, ale i další personál školy, který se na klima školy také podílí.

Oslovil jsem Střední zemědělskou školu v Čáslavi, k níž mám osobní vztah. Kdyby tato práce měla jakýkoliv přínos, tak bych byl moc rád. Dotazovány byly obě třídy v prvním ročníku školy hned na začátku školního roku, ještě než se žáci vzájemně sblíží. Žáky jsem testoval podle léty prověřeného dotazníku a byl jsem překvapen z výsledků.

První část práce se zabývá teoretickými východisky. Jsou zde popsány pojmy, které bylo důležité pochopit, a jsou dále používány v další části.

Ve druhé části představuji výsledky dotazníkového šetření, zabývám se tím, proč jsou výsledky takové, jaké jsou, případně jak by se s nimi dalo dále pracovat.

V závěrečné části této práce je popsán závěr šetření, použitá literatura a seznam příloh.

I. Teoretická východiska práce

2. Cíl teoretické části

Na základě studia odborné literatury budou vysvětleny základní pojmy a teorie. Především pojmy jako sociální klima školy a školní třídy. Bude popsáno, co na sociální klima působí, a jak je možné ho diagnostikovat a rozvíjet.

3. Sociální pedagogika

Sociální pedagogika představuje jedno z odvětví pedagogiky zabývající se výchovou mladých a dospělých. Je rovněž zaměřena na výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi, na skupiny mládeže ohrožené návykovými látkami, na jedince propuštěné z vazby a další.

Jedná se o hraniční disciplínu, která čerpá z mnoha oborů, jako jsou: právo, psychologie, pedagogika, sociologie, antropologie, filozofie.

Sociální pedagogika je v první řadě pedagogikou, kde je hlavním předmětem zkoumání výchovný proces, měla by se zabývat pouze problémy, které už neřeší žádná jiná oblast pedagogiky. Dělíme ji na dvě oblasti a těmi jsou prevence a terapie. Jako sociálně pedagogickou prevenci chápeme působení sociálního pedagoga v oblasti výchovy, kde je hlavním faktorem působení na rozvoj osobnosti v prostředí školy, ale i v jiném prostředí. Jde tedy o rozbor aspektů působících v prostředí rodiny, skupin a společenských organizací. Sociálně pedagogická terapie se potom má zabývat výchovou a pomocí lidem, kteří mají problém se jakkoliv zařadit do společnosti.

(Kraus, 2008)

4. Sociální práce

Sociální práce je akademickou disciplínou, která se zabývá uplatněním společenské teorie, výzkumu studia, zlepšení kvality života lidí, sociálních skupin a kompletně celé společnosti. To zahrnuje využití dalších společenských věd jako prostředku ke zlepšení životních podmínek a změně postoje společnosti k problémům.

Sociální práce se snaží o prosazování sociální spravedlnosti, zlepšování kvality života, rozvíjení plného potenciálu každého jednotlivce, skupiny a společenství. Sociální pracovníci mohou pracovat ve výzkumu, praxi nebo vyšším vzdělávání. Výzkum často směřuje do oblastí sociální politiky, veřejné správy, hodnocení sociálních programů, mezinárodního nebo místního rozvoje.

(Matoušek, 2012)

5. Historický pohled na sociální klima

Ještě dřív než se pokusím definovat pojem sociální klima, tak by bylo vhodné říci, jak vůbec tento pojem spatřil světlo světa. Paralely se sociálním klimatem je možné vidět například ve slovním spojení kvalita života, kterým se společnost zabývá již dlouhou řadu let.

Samotný pojem sociální klima vznikl jako metafora a zřejmě byl přebrán z meteorologie a klimatologie, kde se pojem klima hojně využívá. Tam klima značí převládající ovzduší v dané oblasti. Proto můžeme občas slyšet věty typu: „*Není tady dobrý vzduch,*“ přičemž je myšleno, že atmosféra, klima daného místa není dobrá.

(Mareš, 2003)

6. Definice sociálního klima

Je publikováno opravdu mnoho definic pojmu sociální klima. Já jsem se rozhodl pro použití následujících vět, které jsem drobně upravil.

Sociální klima jsou ustálené postupy jednání, vnímání, prožívání a hodnocení všech aktérů školního života na to, co se ve škole odehrálo, odehrává a bude odehrávat.

7. Samotný pojem škola

Součástí pojmu klima školy, popřípadě školní třídy je důležitý pojem škola jako samotný. Ať už jde o odborný nebo laický pohled, školou se intuitivně rozumí škola základní, střední, vysoká.

Školu můžeme chápat:

- podle stupně vzdělávání: škola mateřská, základní, střední, vysoká
- podle zvláštnosti populace: například školy speciální a jiné
- podle velikosti školy: malotřídní školy s pouze desítkami žáků, velké školy s několika stovkami žáků
- podle umístění školy: školy venkovské, maloměstské, městské
- podle spádové oblasti školy a zvláštnosti její komunity
- podle zřizovatele: státní, soukromé, církevní
- podle koncepce vyučování: spíše tradiční, spíše moderní školy
- podle ideologie školy: totalitní, demokratické školy

Z výše uvedených skutečností je zřejmé, že postihnout celý pojem sociální klima školy je náročné a rozsáhlé.

(Mareš, 2003)

8. Sociální klima školy

Termín sociální klima školy je jeden z těch termínů, jehož alespoň přibližný význam je schopen určit téměř každý. Při poznávání však zjistíme, že i když je toto slovní spojení hojně používáno, ať už mezi odborníky nebo laiky nepadne na něj jednotný názor.

Je zajímavé, že slovo „*klima*“ by se mnohdy dalo nahradit slovem jako je například slovo „*osobnost*.“ Klima školy je ve skutečnosti přece něco jako osobnost školy, její charakter.

Všechny školy mají podobné cíle, ale existuje v nich mnoho různých prostředí. Školy mají za sebou různou historii, různé zkušenosti, různě dosahují svých cílů. Stejně jako u osobnosti si mnohé z těchto věcí školy neuvědomují. Pro žáky, učitele a další zaměstnance školy jsou některé věci takzvaně normální, protože jsou na ně zvyklí, i když třeba normální být nemusejí. Stejně jako si v průběhu běžného života neuvědomujeme svoji osobnost, tak i škola nevnímá mnohdy svoje klima. Avšak dochází k situacím v životě školy, kdy škola musí svoje klima zkoumat. Dochází k tomu při větších změnách, krizích a podobně.

(Čapek, 2010; Lašek, 2007)

9. Sociální klima školní třídy

Každodenní zkušenosti žáků, učitelů, výchovných poradců, školních a mimoškolních psychologů ukazují skutečnost, že učení a chování žáků není pouze individuální, ale souvisí s prostředím, v němž se žáci pohybují.

Platí to zejména o sociálním prostředí žákovi školy, učitelském sboru, školní třídě a skupině vrstevníků, s níž se žák stýká, na jejíž mínění dá. Takovou skupinu označujeme jako skupinu referenční. Referenční skupina mnohdy mívá na jednotlivce větší vliv než pedagogové a rodiče. Dosavadní učebnice pedagogiky se o těchto faktech dříve zmiňovali pouze okrajově. Nyní se situace pozvolna mění k lepšímu, začali se objevovat výzkumy prostředí na školách, ale zásadní pomoc odborníků v terénu teprve začíná. Je důležité mít při zkoumání na paměti i potřeby praxe. Protože vždy je lehčí něco pojmenovat nebo otestovat, ale řešit problémy v praxi už je těžší.

Při úvahách o složitosti výchovného a učebního procesu mnohdy není akceptována skutečnost, že proces probíhá ve specifickém prostředí školy, školní třídy. Žák je často chápán jako izolovaný jedinec, u kterého jsou zkoumány procesy učení, motivační procesy a další. To vše bez sociálního kontextu, kde žije.

Sociální klima, které učitel spolu s žáky vytváří, se projevuje mnoha rovinách, mezi které patří motivační, výkonové, emociální, mravní, sociální a další. Klima ovlivňuje efektivitu žákova učení, učitelova vyučování, má vliv na rozvoj jednotlivce a rozvoj celé třídy jako kolektivu.

(Lašek, 2007)

9.1. Působení klimatu třídy a školy na jedince

Působení sociální vazeb, emocí, prožitků, zklamání a učení mají vliv na utváření JÁ jedince, jeho sociálního postavení. Tyto aspekty mají vliv na jeho výkonnost a

úspěšnost. Tato fakta byla v minulosti opomíjena. Na žáka významně působí soubor sociálně psychologických a pedagogicko – psychologických skutečností.

Mikroprostředí – úzké osobní kontakty, mezi které patří rodina, okruh přátel, školní třída, učitel, kroužky.

Mezoprostředí – místní prostředí, prostředí bydliště a okolí. Příroda, kultura a sociální vazby. Patří sem škola jako celek.

Makroprostředí – společenské vlivy a podmínky, které se odrážejí v životě jedince a působí na formování jeho osobnosti, odráží se v jeho životě. Makroprostředí ovlivňuje předchozí dvě prostředí.

5 základních tezí:

- Učení je ovlivňováno sociálními faktory, zejména v citlivých vývojových obdobích. Zde na jedince působí zejména makro a mezoprostředí.
- Učení je ovlivňováno mikrosociálními faktory jako je rodina, škola, spolužáci.
- Učení je ovlivňováno školními mikrosociálními faktory jako je učitelský sbor, jednotliví vyučující, další třídy v ročníku, konkrétní školní třída v které se jedince pohybuje, menší skupiny v dané třídě.
- Nejvýrazněji z mikrosociálních faktorů působí učitelé v dané třídě, konkrétní školní třída jako sociální skupina, menší skupiny v dané třídě.
- Učení žáků je ovlivňováno specifickým sociálně-psychologickým systémem jako celkem, který vzniká interakcemi mezi jednotlivými subjekty: žák, menší skupiny ve třídě, školní třída, jednotlivý vyučující. Vzniklý dynamický celek může být nazýván různě jako například: atmosféra třídy, klima třídy, psychosociální prostředí třídy, edukační prostředí atd. Tento systém nemá jen své aspekty sociálně psychologické, ale také motivační, kognitivní, konativní. Toto všechno může učení pomáhat, tlumit jej, může jej směřovat jinam, než by bylo vhodné.

(Lašek, 2007)

9.2. Mikrosociální prostředí žáka

Každý jedinec je určen k jistému potencionálnímu růstu. Od samého začátku je obklopen materiální i nemateriální kulturou. Růst jedinec úzce souvisí s působením těchto dvou aspektů na něj. Nejvíce na žáka působí mezilidské vztahy, postupně nalézá svoje místo ve společnosti, ale i sám sebe.

Na začátku sociální dráhy je osoba plně závislá na svém mikrosociálním prostředí, na skupinách, které jej obklopují. Tyto skupiny ze začátku plně zaopatřují jeho základní potřeby, jedinec je závislý zejména na rodině.

Rodina a škola jsou rozhodující činitelé vývoje žákových schopností. Primární skupinou je rodina, která je založena na základech sympatie, biologických faktorů, emočními vazbami, spoluprací a předvídání chování mezi členy. Výše uvedená platí zejména pro funkční rodinu. Avšak nikde a v žádné oblasti nemůže být vše ideální, ani všechny rodiny nejsou ideální. Disfunkce rodiny vede zejména k problematickému emočnímu a sociálnímu vývoji dítěte. Může docházet k emočnímu nátlaku na žáka na základě jeho školních výsledků. Důležité je, aby byl jedinec rodinou pozitivně motivován ke studiu, ale nejenom k němu. Ve správně fungující rodině by mělo být dítě centrem dění, obav, ideálů, aspirací. Velmi brzo zasahuje do vývoje dítěte právě škola.

V téměř všech rodinách je vstupu a pobytu ve škole věnována velká pozornost. Dítě touto událostí získává nové soukromí, svůj vlastní svět. Rodičům poskytuje pouze zprostředkované informace, které jsou menší částí toho, co ve škole skutečně zažívá. Rodiče v tento moment poněkud ztrácí kontrolu nad dítětem, musí spoléhat na svoji intuici a empatii, aby se dokázali od svého dítěte dozvědět dostatek informací ze školy. Dostatek informací většinou získá o kázni a výsledcích. Méně se dozvídá o postavení dítěte ve třídě, vztazích mezi spolužáky, klimatu školy a třídy na jeho dítě. Tyto informace mu však nemá, kdo poskytnout, protože ani učitelé či jiní zaměstnanci školy o těchto věcech nemají a ani mít nemohou dostatečný přehled.

(Lašek, 2007; Čapek, 2010)

9.3. Sociálně psychologický pohled na školní třídu

Vstupem do školy dítě získává novou roli, roli žáka. Dále do jeho světa přichází nová autorita v podobě učitele. Dítě také vstupuje do stále více složitějších sociálních vazeb. U nás jsou třídy tvořeny zejména na základě místa bydliště, samozřejmě taky věku a dalších aspektů. Děti navštěvují stejnou třídu po řadu let, což je způsobeno nízkou mírou stěhování. Změna školní třídy může nastat v pátém ročníku, musí nastat po ukončení povinné školní docházky, dále po dokončení střední školy.

Obvykle třídy vznikají na základě výše uvedených kritérií. Specifickým sociálně psychologickým a pedagogickým problémem jsou tzv. „specializované“ třídy. Do nich již nejsou děti zařazovány na základě místa bydliště, ale jsou tam zařazovány na základě výběru. Mohou to být třídy matematické, sportovní, s rozšířenou výukou jazyků nebo hudební výchovy. Zde může již mít dítě pocit výlučnosti. Sociální i intelektuální složení třídy již není vzorkem celé populace a klima v těchto třídách může být rozdílné. Může mít na dítě rozdílný vliv oproti „normální třídě.“

Je nepochybné, že jednotlivé děti vstupují do školy s rozdílným statutem, který je daná socioekonomickými podmínkami rodiny, pohlavím nebo rasou. Tento status žáka se může v průběh doby měnit. Prostřednictvím života ve třídě si dítě uspokojuje řadu sociálních potřeb. Původně formálně stanovená struktura třídy se mění na neformální, dochází ke sdružování žáků do skupin. Jednotlivci si získávají kamarády i nepřátele. Podíl na vytváření těchto skupin může mít prostorová blízkost jednotlivých členů, protože se například znají již z předškolní doby, mohli spolu chodit do školky, bydlí ve stejném domě. Lépe také navazují vztahy žáci, kteří spolu sedí v lavici, logicky k sobě mají blíže než s jinými spolužáky ve třídě.

Aby mohli děti ve třídě efektivně komunikovat, k tomu jim školní dovednosti nestačí, musí vědět jak v komunikaci postupovat a rozumět interakcím mezi sebou. Každá třída má svůj unikátní komunikativní kontext, i když je žáky sdílený i širší, obecnější kontext komunikace. Je nutné věnovat pozornost i komunikaci mezi žáky a

učiteli. Učitel by se měl snažit žákům usnadnit přijímání informací, aby mu usnadnil vzdělávání.

Skupiny ve třídě mohou vznikat mechanicky, například díky předem určené pracovní skupině žáků, nebo organicky, kdy si žáci sami skupinu vytvoří díky sociální blízkosti. Skupinová struktura se vytváří až časem a učitel má nepochybně značný vliv na klima třídy, největší vliv má na počátku existence třídy. Jeho role však s časem neustupuje, nejvíce záleží na něm, jak je schopen přijmout nově se rodící sociálně psychologické skutečnosti, které ve třídě postupem času vznikají.

Nejen učitel působí svými postoji na výkony a postavení žáků ve třídě. Během celého školního roku, školního života, probíhá řada sociálních dějů, které z některých žáků tvoří vítěze z některých poražené. Tyto sociální pozice působí na své nositele, ale nejenom na ně, působí dále i na ostatní žáky. Jedinec, který má ve třídě dobrý status, cítí, že je povzbuzován ostatními svými spolužáky, používá svůj mentální potenciál více než ti, kteří jsou skupinou odmítaní. Oblíbení žáci většinou mívají určité společné vlastnosti. Bývají to žáci fyzicky atraktivní, motoricky obratní, otevření, nesobečtí a intelektuálně silní.

Učitel obvykle podporuje spolupráci mezi žáky s ohledem na cíl výuky a dodržování kázně. Přes tyto formálně vyžadované skutečnosti se objevuje běžně specifické kooperativní sociálně psychologické chování dětí ve třídě, které můžeme pozorovat při psaní testů nebo vypracovávání úkolů. Toto však bývá učiteli chápáno někdy jako přestupek nebo nežádoucí chování.

(Lašek, 2007; Čapek, 2010; Ježek, 2003)

9.4. Sociálně psychologický pohled na žáka

Se začátkem školního věku se stává z dítěte žák. Tato role mu nabízí možnost vzdělávat se, navazovat sociální vazby, ale na druhé straně po něm prostřednictvím tlaku požaduje určité způsoby chování, které k jeho roli žáka přísluší.

Dítě svoji roli žáka prožívá, vnímá ji, je hodnoceno a hodnotí sebe sama. Je v interakci s druhými, vytváří si svůj obraz jako žáka, který bývá mnohdy odlišný od jeho sebeobrazu jako dítěte v rodině nebo jako sebeobrazu sourozence. Díky tomu jsou rodiče často překvapeni, ať už pozitivním či negativním chováním dítěte ve škole. Hovoří o tom, že rozdíl mezi jeho chováním doma a ve škole je diametrálně odlišný. Učitel může vidět tento rozdíl v chování při mimoškolních aktivitách, jako jsou výlety a kurzy. Vidí jiné dítě než ve škole. Z hlediska prakticky aplikované poradenské nebo školské psychologie lze oddělit „*školní žákovo já*“ a jeho další já v osobnosti.

K sebeobrazu žáka přispívá i jeho sebeideál, ten je možné si představit jako to, čím jedinec touží být. Čím je jeho sebeobraz konzistentnější, tím konzistentnější je chování jedince. Důležité je to, jak se žák cítí fyzicky a psychicky, podíl mají jeho identifikace sama sebe sociálním kontextu.

Sebeúcta obsahuje hodnocení sama sebe, jak pozitivně o sobě osoba smýšlí a hodnotí se. Stejně jako sebeobraz i sebeúcta výrazně souvisí se sociálním srovnáním s ostatními.

(Lašek, 2007)

9.5. Sociálně psychologický pohled na učitele

I když je tradice učitelského povolání u nás dlouhodobá, je názor na učitele roztržštěný a nejednotný. Velký podíl na tom má určitě i naše totalitní minulost, kdy může být učitel spojován s určitou ideologií. Bezpochyby se jedná o náročnou profesní činnost, která je nepříliš dobře hodnocena, ať už sociálně, ale i finančně.

Tradiční pohled na tuto práci má dvě základní složky. První je zprostředkovávání poznatků a jejich transformace ve vědomosti, dovednosti. Druhou složkou je podílení se na socializaci dětí.

Učitel je především na začátku školního života dítěte, spolu s rodiči, pro dítě důležitou autoritou. Je nositelem určitého řádu školní třídy. Přináší svoji autoritu, dovednosti, ale i svoje vlastní chyby. Uplatňuje svůj pohled na roli žáka a svůj styl výuky.

Musí, ale řešit i svoje vlastní problémy. Na počátku svojí profesní dráhy může pociťovat jistou úzkost pramenící z jeho minimální praxe, z prožívaného rozporu mezi ideály, kterým podlehl v době, kdy se odborně připravoval. Může být překvapen z rutinního chodu školy, jenž mu může přivést k velké ztrátě jeho iluzí. Musí podléhat v některých případech originálnímu způsobu vedení svými nadřízenými, setkat se může i s hodnocením jeho práce inspektory a je pod neustálou kontrolou žáků, popřípadě jejich rodičů.

Ve třídě by měl učitel dbát na rozvoj žákovy osobnosti, na jeho schopnost spolupracovat. Měl by děti zaujmout a vzbudit jejich zájem o vzdělání. Při hodnocení výkonů žáků se musí rozhodovat často velmi rychle a minimalizovat míru rizika. Rizika toho, že bude nespravedlivý, na což žáci reagují velmi citlivě. Pravidla pro hodnocení musí být jasná a srozumitelná.

(Čáp, 2001; Lašek, 2007)

9.6. Hodnocení žáků

Na základní škole mají nejkritičtější pohled na spolužáky vlastní spolužáci. V hodnocení učitelů a rodičů nejsou téměř žádné rozdíly. Podobné je to i mezi středoškoláky. Spolužáci jsou mezi sebou velmi kritičtí, názorem se jim přibližují pedagogové, kteří zde hodnotí mnohem přísněji než jejich kolegové na základních školách. Učitelé hodnotí širší škálu vlastností než jejich rodiče. To je tím, že žák a učitel spolu tráví mnohdy více času než žák a rodič. Podíl na tom má i zkušenost učitele v pozorování a hodnocení studentů. U rodičů naopak převažuje spíše emoční hodnocení, často velmi zjednodušené a stereotypní.

(Lašek, 2007)

10. Determinanty a prvky klimatu

Za determinanty považujeme skutečnosti v životě školy a třídy, které ovlivňují vznik, podobu, účinky klimatu.

Mezi determinanty patří:

Zvláštnosti školy:

- Typ školy, její zaměření. Jedná se o základní školu, střední školu, odborné učiliště, gymnázium
- Pravidla života ve škole. Dodržování školního řádu a případné sankce.
- Zvláštnosti vyučovaných předmětů a pedagogických podmínek: laboratoře, dílny, praxe na pracovištích
- Zvláštnosti učitelů
- Osobnosti pedagogů
- Pojetí a styl výuky, které učitele praktikuje
- Zvláštnosti školních tříd
- Vztah učitel x třída, školní třída jako celek, chování skupin ve třídě
- Zvláštnosti žáků
- Chování žáka jako člena třídy nebo skupiny uvnitř třídy
- Chování žáka jako osobnosti

Klima není jednotný celek, obsahuje konstruktivní prvky a složky. Tyto prvky a složky nestojí izolovaně, působí jedna na druhou a vytváří složitou strukturu. Tyto části jsou podle kvality svého působení ve třídě, prožívány někdy silně, někdy slabě.

Klima působí na žáka v osobním smyslu a sociálně psychologickém smyslu.

V osobním smyslu se cítí nebo naopak necítí žák zaujat školou, díky tomu přináší větší nebo menší vklad do školní práce, vyvolává konflikty, cítí satisfakci ze školy nebo naopak apatii vůči ní. Pociťuje více či méně učitelovu pomoc, kterou chápe jako výsledek stylu jeho výuky.

V sociálně psychologickém smyslu se žák přidružením stává členem skupiny, podílí se na její činnosti. Je otevřený nebo naopak uzavřený ke kontaktu s druhými, je favorizován učitelem nebo spolužáky, ale může být i odsouván do pozadí.

Výsledkem je to, že klima je sociálně psychologický skupinový jev. Jeho aktérem nejsou učitel a žáci, ale učitel společně s žáky.

(Lašek, 2007)

11. Možnosti měření sociálního klimatu školní třídy

Sociální klima školní třídy lze měřit za pomoci různých metod. Existuje jich více než 160, přičemž se jedná především o dotazníky a škály, které zkoumají žáka, třídu a učitele na různých úrovních ve škole. Všechny metody jsou poměrně krátké a dobře připravené pro rychlé a jasné vyhodnocení. Informace se dají snadno zužitkovat, protože je učitel obdrží téměř okamžitě.

(Lašek, 2007)

11.1. Přehled a charakteristika některých dotazníkových metod

My Class Inventory (MCI)

Autoři: B. J. Fraser, D. L. Fisher, Austrálie (1986)

Tento dotazník je u nás jeden z nejrozšířenějších. Určen pro žáky 3. - 6. tříd základní školy. Má dvě formy – aktuální zjišťující současný stav a preferované zjišťující přání žáků, vztahujících se ke klimatu jejich třídy.

Obsahuje 25 položek, jimiž zjišťuje 5 proměnných:

1. Spokojenost ve třídě – vztah žáků k jejich třídě, míra uspokojení z jejich pobytu ve škole.
2. Třenice ve třídě – komplikace ve vztazích mezi žáky, míra, četnost napětí a sporů, rvaček a nevhodného sociálního chování,
3. Soutěživost ve třídě – konkurenční vztahy mezi žáky, míra snah po vyniknutí, prožívání školních neúspěchů.
4. Obtížnost učení – jak žáci prožívají nároky školy, nakolik se jim učení zdá obtížné, namáhavé.
5. Soudržnost třídy – míra přátelských a nepřátelských vztahů mezi žáky, míra pospolitosti dané třídy.

Každý žák vyplňuje dotazník samostatně, odpovídá Ano-Ne.

(Čapek, 2010)

Classroom Environment Scale (CES)

Autoři: Fraser, B. J., Fisher, D. L. (Austrálie, 1986)

Je určen pro žáky 7. a 8. tříd základních škol a studentům 1. - 4. ročníků středních škol. Dotazník má dvě formy - aktuální a preferované. Zkoumá 24 položkami 6 proměnných:

1. Angažovanost žáka, jeho zaujetí školní prací.
2. Vztahy mezi žáky ve třídě.
3. Učitelova pomoc a podpora.
4. Orientace žáků na úkoly.
5. Pořádek a organizovanost.

6. Jasnost pravidel.

Stejně jako u předchozího dotazníku žák odpovídá na otázky samostatně na formuláři zakroužkováním Ano-Ne.

(Čapek, 2010)

Communication Climate Questionnaire (CCQ)

Autor: Rosenfeld, L. B. (USA, 1983)

Měří komunikační klima, vytvářené učitelem ve středoškolské a vysokoškolské třídě. Dotazník obsahuje 17 tvrzení. Respondent reaguje na tato tvrzení odpovědí na pětipoložkové škále.

(Čapek, 2010)

Responsibility for Student Achievement Questionnaire (RSA)

Autor: Guskey, T. R. (USA, 1981)

Metoda je určena pro učitele základních a středních škol. Zjišťuje podíl učitelovy odpovědnosti za žákovy úspěchy či neúspěchy ve školní práci. Obsahuje 30 položek. Každá otázka popisuje určitou situaci a ptá se po její příčině. Učitel má, na základě svých zkušeností, vybrat tu příčinu, která ve vyučování obvykle převládá.

(Čapek, 2010)

Dotazník KLIT

Autor: Lašek J. (CZ, 2001)

Tato metoda se snaží postihnout tři prvky klimatu školní třídy: **supportivní** (podpůrné, kooperativní, SUPKT) klima: zde žáci popisují vztahy ke třídě a mezi spolužáky, míru kooperace a soudržnosti, **motivaci k negativnímu školnímu výkonu** (MOTNŠV), kde žák popisuje míru svého zájmu o školu, tendenci

nevynikat, vyhýbat se neúspěchům, nevěřit si; **sebeprosazení** (SEPROS) představuje tendenci k jisté individualizaci výkonu, spoléhání na sebe, nižší míru kooperace, touhu vyniknout, jednat účinně.

Více o dotazníku je zmíněno níže v kapitole 16.

(Lašek, 2007)

12. Zážitková pedagogika

Zážitková pedagogika je přístup ke vzdělání založený na vyšší schopnosti lidské paměti vstřebávat informace, jejichž vnímání je provázeno intenzivním prožitkem. Práce zážitkového pedagoga spočívá v záměrném vytváření situací, v nichž předpokládá intenzivní prožívání, a následné pedagogické práci s těmito prožitky.

(Hanuš, Chytilová, 2009)

13. Adaptační kurzy a jejich vliv

Adaptační kurz slouží k stmelení jednotlivců, k vzniku a posílení celého kolektivu, dochází k cílenému a promyšlenému odstranění konkrétních budoucích nežádoucích projevů v kolektivu.

Adaptační kurz bývá aplikován na skupinu žáků při přechodu z prvního na druhý stupeň základní školy nebo při přechodu ze základní na střední školu. Adaptační kurz slouží k vytvoření lepšího přehledu o vlastnostech jedinců ve skupině i o fungování skupiny jako celku. Toho všeho se kurz snaží dosáhnout přesně cílenými cvičeními, která bývají proložena jinými aktivitami.

Adaptační kurz by měl být vždy realizován mimo školní prostředí, žáci by měli být vytrženi z běžných situací stereotypního chování, aby měli možnost projevit se i v

detailech svého chování. Tyto detaily by měl podrobně sledovat jejich pedagogický doprovod, realizace programu by měla probíhat za pomoci instruktorů.

Třídní učitel tímto získá přehled o vnitřním fungování skupiny, v prostředí adaptačního kurzu by neměl být aktivně zapojen do programové části, měl by být spíše aktivním pozorovatelem.

Toto téma je v posledních letech velmi populární i proto je po kurzech stále větší poptávka. Adaptační kurzy se využívají hlavně pro žáky 1. ročníku střední školy, stejně jako se jedná v našem případě.

(Dubec, 2007)

13.1. Cíle adaptačních programů

V globálu je cílem těchto akcí adaptace na nové klima školy a seznámení se mezi sebou navzájem a třídním učitelem. Každá instituce specializující se na pořádání adaptačních kurzů má ve své nabídce vytyčeny stejné nebo podobné cíle svých aktivit na pobytu. Daly by se shrnout do několika hlavních bodů

- Umožnit nové skupině spolužáků i jejich třídnímu učiteli vzájemné poznání ve formální i neformální, fyzické a emocionální rovině.
- Vytvořit sociální vazby a nalézt své místo ve skupině.
- Urychlit adaptaci žáků na nové prostředí, zapojit je do života školy.
- Navodit atmosféru tvůrčí spolupráce, tolerance a vzájemné úcty ve skupině.
- Všestranný rozvoj osobnosti, lepší poznání sebe sama.
- Podpora porozumění individuálním zvláštnostem jedinců třídy.

Účastníci kurzu by měli být po akci schopni fungování v kolektivu a začlenění se do jeho vnitřní struktury. Měli by se díky zážitkům z kurzu naučit spoléhat jeden na druhého a komunikovat spolu.

(Dubec 2007)

II. Praktická část práce

14. Cíl praktické části

V praktické části bude představena instituce, která byla testována, respektive její první ročníky v období na začátku školního roku. Dále budou komentovány výsledky šetření a navržena řešení.

15. Představení Střední zemědělské škola Čáslav

Střední zemědělská škola v Čáslavi je příspěvkovou organizací zřízenou Středočeským krajem na dobu neurčitou. Vykonává činnost střední školy s kapacitou 400 žáků a působí zde 18 učitelů. Budova je umístěna v Sadové ulici čp.: 1234, 286 01 Čáslav.

Vlastníkem je Středočeský kraj. Součástí školy je domov mládeže s kapacitou 310 lůžek, školní jídelna s kapacitou 560 jídel a vzdělávací středisko: 542 22, Velká Úpa 104.

Ve škole je 11 klasických tříd, 8 odborných učeben, 3 počítačové učebny, aula, knihovna a hřiště s umělým povrchem. Pro výuku tělesné výchovy škola využívá také městské sportoviště v parku Vodranty. Součástí vybavení je školní bufet, ve kterém žáci absolvují individuální praxi.

(SZeŠ Čáslav, 2013)

15.1. Zvláštnosti a speciality Střední zemědělské školy v Čáslavi

V této kapitole bude popsáno, co škola svým žákům a zaměstnancům nabízí, jaké jsou její zvláštnosti a speciality:

- Zaměstnanci i žáci pracují v přímém a otevřeném prostředí. Jelikož je škola menší kapacity, tak se všichni mezi sebou znají a škola nabízí individuální přístup.
- InSTITUTE připravuje žáky na mezinárodní zkoušku z cizího jazyka nebo psaní na stroji.
- Žáci školy dosahují úspěchů při celorepublikových soutěžích v oborech, které souvisejí s jejich odborným zaměřením, ale i v oblasti vlastních individuálních zájmů. Jedná se například o soutěže v orbě nebo Středoškolskou odbornou činnost (SOČ).
- Výuku zajišťují odborní a erudovaní vyučující, kteří při výuce používají moderní metody a didaktickou techniku.
- Škola disponuje dlouholetými zahraničními kontakty, což umožňuje jak žákům tak vyučujícím poznat systém práce v různých oborech zemědělství, cestovního ruchu, kultury a školství jiných zemí Evropské unie. Jedná se například o státy jako je Finsko, Francie a další.
(SZeŠ Čáslav, 2013)

15.1.1. Proč studovat Střední zemědělskou školu v Čáslavi?

- Výuka dvou cizích jazyků má vysokou hodinovou dotaci. Své jazykové znalosti žáci mohou nadále uplatňovat při výměnných zahraničních pobytech.
- Vedle nabídky předmětů všeobecných jsou do výuky zařazeny také předměty profilové: technika cestovního ruchu, stravovací a ubytovací služby, dějiny

kultury, profesní komunikace, biologická praktika, ekologie regionu, ochrana životního prostředí a další.

- Výraznou a neodmyslitelnou složkou studia na škole jsou dále předměty zemědělského i ekonomického zaměření, informační a komunikační technologie, bez kterých by se práce v jednotlivých oborech rozhodně nemohla obejít.
- V každém školním roce jsou konány Dny otevřených dveří pro budoucí studenty a jejich rodiče v prostorách školy. Zájemci o studium jsou provedeni budovou školy a seznámeni s profilem školy samotnými žáky, kteří tak zastupují jak svou školu, tak se tímto učí reprezentovat svého budoucího zaměstnavatele, získávají tak bohaté zkušenosti z oblasti komunikace a prezentace. Průvodci po škole jsou rovněž vyučující, kteří odpovídají potencionálním zájemcům o studium na otázky hlubšího charakteru.
- Čtyřleté studium na naší škole je ukončeno státní maturitní zkouškou a školní maturitou z odborných předmětů.
(SZeŠ Čáslav, 2013)

15.1.2. Přednosti školy

- Vysoké procento našich absolventů studuje VŠ či VOŠ. Někteří z absolventů nacházejí uplatnění v zahraničí.
- Škola nabízí bohaté možnosti praktického využití získaných poznatků. Po absolvování studia se nabízí možnost uplatnění v rozličných oblastech zemědělské výroby, ekonomické sféry nebo cestovního ruchu.
- Minimum absolventů se stává klienty Úřadu práce. Absolventi odcházejí vybaveni nejen řidičským průkazem, ale jsou skutečně aktivními řidiči. Studenti oboru Agropodnikání získají řidičské oprávnění pro vozidla typu T a B při vyučování, neboť je součástí vzdělávacího programu a náklady hradí škola.
- Pro studenty ze vzdálenějších oblastí je připraveno ubytování v moderních prostorách domova mládeže přímo v budově školy.

- Vedení školy odměňuje úspěšné studenty a účastníky celorepublikových soutěží věcnou odměnou před všemi žáky školy.
- Jednotlivým ročníkům přispěje fond SRPDŠ na přípravu tuzemské či zahraniční tematické exkurze.
- Škola se účastní veletrhů cestovního ruchu Go Brno, Regiontour Brno a Madi Praha.
- Lyžařský kurz je absolvován v prostorách školicího střediska ve Velké Úpě, které je umístěno přímo v lyžařském areálu.
- Žáci mají možnost využití učebny výpočetní techniky a internetového koutku s vysokorychlostním připojením k Internetu i ve volném čase.
(SZeŠ Čáslav, 2013)

15.2. Studijní obory Střední zemědělské školy Čáslav

Agropodnikáni:

Zaměření:

Rozvoj venkova

Agroturistika, cestovní ruch

Kynologie

Ekologie a životní prostředí:

Zaměření:

Estetika krajinné a městské zeleně

Kolektivní sporty

Ekonomika a podnikání:

Zaměření:

Marketing a management

Cestovní ruch

(SZeŠ Čáslav, 2013)

16. Dotazník KLIT+

Jednou z metod zkoumání klimatu školní třídy je dotazník KLIT. Byl vytvořen specificky pro české podmínky. Je vhodný pro použití ve vyšších ročnících základních škol a pro střední školy. Tento dotazník byl použit v případě této práce. Pro účely této práce byl pouze drobně upraven tím, že k němu byly přidány čtyři otázky.

Tato metoda se snaží postihnout tři prvky klimatu školní třídy: **supportivní klima**, kde žáci popisují vztahy ke třídě a mezi spolužáky, míru kooperace a soudržnosti. **Motivaci k negativnímu školnímu výkonu**, vyjadřující míru zájmu nebo nezájmu žáků o školu, tendenci nevynikat, vyhýbat se neúspěchům apod. Poslední třetí prvek je **sebeprosazení**, které představuje tendenci k individualizaci výkonu, ale i spoléhání na sebe, nižší míru kooperace, touhu vyniknout.

(Lašek, 2007)

16.2. Použití:

Dotazník o 27 položkách slouží k měření školního klimatu, já jsem osobně do dotazníku přidal další čtyři položky:

- *Hodně budoucích spolužáků jsem znal/a již před nástupem do prvního ročníku*
- *Uvítal/a bych, kdyby škola organizovala před nástupem do prvního ročníku seznamovací kurz*
- *Rád bych jel/a na výlet, který bude trvat více dní*
- *Uvítal bych více společných akcí, které nezasahují do vyučování*

Tyto otázky by podle mě měly zodpovědět věci, které mezi původnímu 27 otázkami chybí. Takže žáci vyplňovali dotazník o celkově 31 otázkách.

V praxi dotazník mohou vhodně využívat nejenom pedagogové.

V úvodu dotazníku jsou popsány instrukce k jeho vyplnění. Žák u každého výroku zakroužkuje číselnou hodnotu, která nejlépe odpovídá jeho názoru na výrok. Škála odpovědí má čtyři stupně: **4 - silně souhlasím, 3 - mírně souhlasím, 2 - mírně nesouhlasím, 1 - silně nesouhlasím.**

Žáci vyplňovali dotazník zhruba 20 minut, většina z nich ho měla však hotov rychleji.

Pomocí této metody se může učitel seznámit s celou třídou, může sledovat postoje žáků ve třídě, rozdíly mezi dívkami a chlapci apod. Taktéž se může zaměřit na charakteristiky jednotlivých žáků.

16.3. Vyhodnocení

Vyhodnocující přepíše čísla, která žák v dotazníku zakroužkoval, pod dotazník do příslušného řádku, sečte je a tím získá hrubé skóre, jež může porovnat se stenovými

normami. Získá individuální obraz klimatu třídy tak, jak jej vidí konkrétní žák. Hrubá skóre všech žáků sestaví do vlastní tabulky a jejich součtem získá skóre celé třídy, které opět porovná s normami.

Učitel může vyhodnotit i jednotlivé výsledky u prvků klimatu školní třídy, čímž obdrží profil dané třídy. Výsledky u každého žáka se sečtou po sloupcích. Zjištění umožní cíleně zaměřit práci s jednotlivci i s celým třídním kolektivem.

Vyhodnocení pro celou třídu trvalo přibližně 30 minut.

Stenové normy pro KLIT

Sten	Supportivní klima třídy (SUPKT) Hrubé skóre	Motivace k negativnímu škol. výkonu (MOTNŠV) Hrubé skóre	Sebeprosazení (SEPROS) Hrubé skóre
1	18 a méně	13 a méně	10 a méně
2	19-21	14-15	11
3	22-24	16-17	12
4	25-27	18-20	13-14
5	28-32	21-23	15
6	33-37	24-25	16
7	38-40	26-27	17
8	41-43	28-29	18
9	44-47	30-32	19
10	48 a více	33 a více	20 a více

Obrázek 1 - Stenové normy dotazníku KLIT

Zdroj: www.prevence-praha.cz

16.4. Výhody

Dotazník prošel statistickým ověřením a byl úspěšně vyzkoušen v praxi. Je snadno a rychle administrovatelný i vyhodnotitelný.

16.5. Dotazovaný vzorek

Jako respondenti byli použiti žáci prvních ročníků Střední zemědělské školy Čáslav. Aktuálně má škola v prvním ročníku dvě třídy. Celkem test absolvovalo 36 respondentů. Ve třídě 1. B se třídním učitelem Mgr. Holíkem 14 žáků a ve třídě 1. C Mgr. Šlaisové 22 žáků.

Žáci ve třídě 1. B studují obor Agropodnikání, ve třídě 1. C Ekologii a životní prostředí. Studenti byli testováni v měsíci říjnu, tedy zhruba měsíc po tom, co nastoupili do nové školy.

Zřejmě všichni nebo alespoň velká většina zažila poprvé přechod na střední školu. Možná jedno z nejvíce stresových období tohoto věku. Většina dětí začíná dojíždět do školy mimo svoji obec, popřípadě svoje město. Někteří musí jít dokonce bydlet na školní internát, což na jejich samostatnost klade nemalé nároky.

17. Vyhodnocení dotazníku na SZeŠ Čáslav

Předně musím říct, že mě výsledku dotazníku KLIT+, jak jsem ho nazval, v prvním ročníku na Zemědělské škole v Čáslavi poměrně překvapily. Výsledky dotazníku byly velmi dobré, i když se žáci prvního ročníku znali velmi krátce. To, že se žáci moc neznají, mne osobně vedlo k tomu, že by se ve třídě nemuseli všichni cítit úplně komfortně. Důležité je říci to, že studenti neabsolvovali ještě před začátkem školního roku žádný seznamovací kurz ani nic tomu podobné.

Výsledky všech tří parametrů, které dotazník testuje: suportivní klima třídy, motivace k negativnímu školnímu výkonu a sebeprosazení, odpovídají vyznačeným normám od docenta Laška.

Zajímavostí je, že obě třídy prvních ročníku mají totožné výsledky. Suportivní klima třída odpovídá stupni pět, motivace k negativnímu školnímu výkonu stupni šest a sebeprosazení opět stupni pět.

	1. B	1. C
SUPKT	5	5
MOTNŠV	6	6
SEPROS	5	5

Tabulka 1

SUPKT – suportivní klima třídy MOTNŠV – motivace k negativnímu školnímu výkonu SEPROS - sebeprosazení

17.2. Podrobnější výsledky ve třídě 1. B

Nejnižší průměr hodnot ve třídě 1. B měla otázka č. 24: *Vím, že špatně zvládám školní situace, proto chci být ve škole raději „neviditelný“*. To, že s tímto tvrzením více než polovina žáků nesouhlasí, je podle mne velmi pozitivní zjištění. Je důležité, aby se nebáli vystupovat, interpretovat vlastní názor, ale třeba i udělat chybu. Nepochybný vliv na velmi dobré výsledky má určitě skutečnost, že se jedná o třídu, která je menšího počtu. Žáci se díky tomu jednoznačně lépe poznají než, když navštěvují třídy o velkém počtu.

Nejvyšší průměr měla otázka č. 2: *Mohl bych mít ve škole lepší výsledky, ale jen těžko se donutím k pravidelné práci*. Což už zase, tak pozitivní zjištění jako u předchozího faktu, není. Druhé tvrzení, s kterým žáci nejčastěji souhlasili, bylo: *Cítím, že do této třídy opravdu patřím*, a to už je velmi pozitivní zjištění, které je umocněno tím, kdy byli žáci testováni - na začátku školního roku.

17.3. Podrobnější výsledky ve třídě 1. C

Nejnižší průměr hodnot ve třídě 1. C měla otázka č. 9: *K řešení úkolů a problémů ve škole volím nejčastěji vlastní cestu, netoužím po spolupráci s ostatními ve třídě.* Z výsledků vyplývá, že více než polovina žáků chce v rámci třídy spolupracovat.

Nejvyšší průměr mělo otázek víc, ale ve všech se jednalo o spolupráci uvnitř třídy, takže se akorát potvrzuje výše uvedený výsledek.

To, že nejnižší průměr měla otázka číslo devět, by podle mě mohlo být způsobeno tím, že třída je většího počtu než 1. B tudíž se ještě nestihli, tak dobře vzájemně poznat nebo se prostě jenom sešla třída, kde je více lidí, kteří pracují raději individuálně a spoléhají více na sebe než na ostatní.

17.4. Hodnocení čtyř nadstavbových položek

Žákům byla mnou nabídnuta čtyři tvrzení. Jedno se týkalo toho, jestli znali své spolužáky ještě před nástupem do prvního ročníku, například ze základní školy a podobně. Další dvě otázky se týkali mimoškolních akcí exkurzí, výletů a poslední tvrzení zjišťovalo, jestli by žáci uvítali seznamovací kurz či nikoliv.

Výsledky položky: *„Hodně budoucích spolužáků jsem znal/a již před nástupem do prvního ročníku“* jsou u obou tříd poměrně rozdílné. Ve třídě 1. B ze 14 žáků šest uvedlo hodnotu 1, což znamená, že s tvrzením silně nesouhlasí a celkově byl průměr hodnot menší než polovina, tak ve třídě 1. C uvedlo hodnotu 1 devět žáků z 22 testovaných. Celkový průměr položky byl nad polovinou. Proto je zajímavé, že i když je v tomto ohledu mezi třídami určitý rozdíl, tak se na celkových výsledcích nějak zásadně neprojevil.

Tvrzení: *„Uvítal/a bych, kdyby škola organizovala před nástupem do prvního ročníku seznamovací kurz“* dopadlo u obou tříd podobně. Průměrná hodnota

překročila číslo tři. Hodnotou jedna ohodnotil tvrzení pouze jeden žák z obou tříd celkově.

Celkově obliba seznamovacích kurzů roste. Dříve to byla záležitost spíše gymnázií, která pořádala seznamovací kurzy, ať už před vstupem na osmileté, tak i čtyřleté gymnázium. V dnešní době pořádají seznamovací kurzy některé vysoké školy a střední odborné školy.

To, jestli a za jakých podmínek by bylo vhodné zařadit seznamovací kurzy i na Střední zemědělské škole v Čáslavi bude rozebráno v samostatné kapitole.

Další dvě tvrzení, v pořadí třetí a čtvrté, byla podobného rázu. Třetí: „*Rád bych jel na výlet, který bude trvat více dní*“ mělo vysoké výsledky, jelikož téměř všichni žáci odpovídali hodnotou tři nebo čtyři, což znamená, že silně souhlasí nebo mírně souhlasí. Výsledek byl v obou třídách skoro stejný. V třídě 1. B ve které odpovídalo 14 žáků, uvedli hodnotu tři nebo čtyři úplně všichni žáci, ve třídě 1. C odpověděl jeden žák hodnotou jedna – silně nesouhlasím a jeden hodnotou dva – mírně nesouhlasím jinak opět zbylí žáci buď mírně, nebo silně souhlasili. To znamená, že 20 žáků by se chtělo účastnit vícedenních výletů, kde se kolektiv bezesporu posouvá kupředu.

Čtvrté tvrzení: „*Uvítal bych více společných akcí, které nezasahují do vyučování.*“ U obou otázek bylo dosaženo podobného průměru hodnocení žáky. Ve třídě 1. B odpověděli pouze dva žáci hodnotou tři, ostatní silně souhlasili známkou čtyři. Ve třídě 1. C je průměr hodnocení o trochu nižší, nicméně pouze tři žáci buď mírně, nebo silně nesouhlasili s položkou, ostatní se chtějí podobných typů akcí účastnit.

Testovaná škola pravidelně pořádá exkurze, popřípadě výměnné zahraniční pobyty. Jejich přání, které vyšlo ve třetí a čtvrté samostatné položce dotazníku bude tedy naplněno. Všichni dostanou dost příležitostí zúčastnit se akcí, které přímo nezasahují výuky. Bude jenom na nich, jak se k tomu postaví. Pevně věřím tomu, že využijí všech možností, které jim budou nabídnuty.

18. Názor, úvaha autora na výsledky dotazníků

Jak jsem již zmínil, výsledky dotazníků mne mile překvapily. I když na druhou stranu musím upřímně říct, že špatné výsledky jsem určitě nečekal, ale že budou až takhle dobré? Nyní je důležité zmínit proč, proč byly výsledky dotazníků takové, jaké byly.

Důležitým faktorem je určitě to, že Střední zemědělská škola v Čáslavi je menší kapacity. Nejde pouze o to, že obě testované třídy jsou o malém množství žáků, kteří se mezi sebou určitě lépe poznají, než kdyby chodili každý den do třídy o 30 možná i více žácích. Dojde k lepšímu soužití hlavně s třídním učitelem, ale i dalšími pedagogy. Žák zná osobně učitele, učitel zná osobně žáka, podobné tvrzení může platit i o dalších zaměstnancích školy.

Škola nabízí opravdu individuální přístup. Byl jsem moc rád, že po rozhovoru se ředitelem školy, zástupkyní ředitele, výchovnou poradkyní a oběma třídními učiteli jsem nabyl opravdový dojem, že ani jednomu z těchto lidí není osud „svých“ dětí lhostejný. A to je podle mě hlavní důvod, proč jsou výsledky, tak dobré. Žáci vidí, že je o ně zájem, a tak mají motivaci ke studiu a k tomu školu dobře reprezentovat.

Já osobně jsem chodil do školy, která byla podstatně větší kapacity než Střední zemědělská škola v Čáslavi. Musím se přiznat k tomu, že moje motivace ke studiu nebyla taková, jaká by asi být měla, což samozřejmě je chyba hlavně moje. Avšak všichni studenti, co navštěvují mnou testovanou školu, by si dle mého názoru měli uvědomit a vážit si toho, že o každého z nich má instituce zájem, váží si ho a jeho výsledky nejsou nikomu lhostejné.

Je otázkou zda je pro školu nutné pořádat adaptační program před začátkem školního roku. Vzhledem k výsledkům testu určitě adaptační kurzy nejsou vyloženě potřeba, ale žákům neuškodí. Důležité je také zmínit, že všichni žáci školy absolvují povinnou školní praxi, která může určité vlastnosti seznamovacích kurzů nahradit. Více informací o odborné praxi je v následující kapitole. V kapitole číslo 20 je předložen i hrubý návrh adaptačního kurzu pro testovanou školu.

19. Vliv odborné praxe

Žáci Střední zemědělské školy Čáslav absolvují během školního roku tři druhy praxe – individuální, provozní, učební.

Individuální praxe probíhá tak, že během celého školního roku, vždy jeden student absolvuje samostatně praxi po dobu jednoho týdne, ostatní žáci normálně absolvují školní docházku. Praxi provozní vykonává student každý sám po dobu 14 dní, v pracovišti, které si sám zajišťuje nebo mu je zajištěno. Učební praxe je jediná z těchto tří druhů společná pro všechny žáky, probíhá jednou za 14 dní, absolvuje ji celá třída společně, povětšinou trvá jeden celý vyučovací den.

Výhodou je, že se žáci neznají jen „z lavic“ jako například studenti gymnázií, ale poznají se i v jiných situacích než, když jsou pouze ve školní třídě. Byť se může jednat pouze o maličkost, z vlastních zkušeností bych si dovilil tvrdit, že právě díky těmto společným činnostem se žáci lépe poznávají.

20. Návrh adaptačního programu

Adaptační program prvního ročníku Střední zemědělské školy v Čáslavi

Cílová skupina:

žáci prvního ročníku

Datum konání:

29.8. a 30.8. 2013

Místo konání:

Autokemp Zbýšov v Čechách

Finanční zajištění:

Žáci si hradí pouze náklady na ubytování, které činí zhruba 100,- Kč a jízdné na místo konání. Stravu a další věci zajišťuje škola.

Cíl programu:

Integrace skupiny, seznámení se s novým prostředím, spolužáky a učiteli, skupina se naučí základy spolupráce a vytvoří si vzájemnou důvěru mezi sebou.

Počet zúčastněných:

Počet není možné v tuto dobu přesně určit, ale je počítáno s rozsahem od 20 do 30 žáků a minimálně 4 pedagogů

Náplň:

Program vychází z principů zážitkové pedagogiky, *jednou zažít je lepší než stokrát slyšet*, jeho náplní budou různé hry a workshopy zaměřené na hlubší poznání sebe sama, ale zejména druhých, posílení spolupráce, rozvoj kompetencí důležitých pro efektivní studium a osobnostní růst, a v neposlední řadě zprostředkování informací z "jeviště" i "zákulisí" středoškolského života.

V návaznosti na cíle adaptačního kurzu je program rozdělen do následujících bloků:

1. Zahájení
2. Rozehřívací a poznávací aktivity
3. Aktivity zaměřené na prohloubení vzájemného poznání
4. Aktivity zaměřené na nastartování spolupráce mezi žáky a řešení konfliktů při skupinové práci
5. Aktivity zaměřené na společné zvládání náročných situací;
6. Aktivity zaměřené na rozvoj důvěry
7. Aktivity zaměřené na zformulování základních pravidel třídy a na zhodnocení a uzavření celé akce

21. Závěr

Ve své práci jsem shrnul pojmy, které byly pro celou práci důležité. Působení sociálního klima na žáky, učitele a další zaměstnance vzdělávacích institucí je nepopíratelné, a to nejen v činnostech spojených s vyučováním. Školní docházka má velký vliv na vývoj jedince. Jeho zážitky z dob školy ho provází celý život. Kvůli tomu je důležité snažit se vytvořit, co nejpříjemnější prostředí.

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit stav sociálního klima školních tříd na Střední zemědělské škole v Čáslavi, kde byly testovány obě třídy prvního ročníku. Jak bylo již několikrát zmíněno, výsledky dopadly velmi dobře. Díky tomu nechávám pouze na úvaze školy, zda by bylo vhodné pořádat před začátkem školního roku v prvních ročnících adaptační kurzy. Já osobně se přikláním k názoru, že pořádat adaptační kurzy není nutné, jelikož žáci absolvují velké množství společné praxe, kde se poznají i jinak než jenom během klasického učení v prostředí školní třídy.

Za to, jak se ke mně všichni na Střední zemědělské škole v Čáslavi chovali, jsem již děkoval hned na samém začátku téhle práce. Na tomto místě bych chtěl této škole, která nedávno oslavila 100 let od založení, popřát ať se jí daří a kéž by ještě minimálně dalších sto let fungovala. Věřím, i když vlastně jsem spíš přesvědčen, že v této instituci se sešla skvělá skupina zaměstnanců, která pracuje velmi dobře, jak je vidět z výsledků. Ještě jednou všem, kteří se o ni starají a navštěvují ji, hodně štěstí.

Seznam použitých zdrojů

Použitá literatura:

ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 325 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4727-424.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 655 s. ISBN 80-717-8463-X.

DUBEC, Michal. Adaptační (stmelovací) soustředění: kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 6. ročníku ZŠ a primy gymnázia. Vyd. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007, 49 l. ISBN 978-80-87145-22-7.

CHRÁSKA, Miloslav, Drahomíra HOLOUŠOVÁ a Dana TOMANOVÁ. *Klima současné české školy: Sborník příspěvků z 11. konference CPdS*. Brno: Konvoj spol., s.r.o., 2003. ISBN 80-7203-064-5. Dostupné z:<http://www.cpdS.cz/dokumenty/sbor03.pdf>

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 192 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

Klima současné české školy: sborník příspěvků z 11. konference ČPdS : 14.-15. ledna 2003 Olomouc. 1. vyd. Editor Drahomíra Holoušová, Dana Tomanová, Miroslav Chráska. Brno: Konvoj, 2003, 381 s. ISBN 80-730-2064-5.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-807-3673-833.

LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 161 s. ISBN 978-80-7041-699-2.

MAREŠ, Jan. *Klima současné české školy: sborník příspěvků z 11. konference ČPdS : 14.-15. ledna 2003 Olomouc*. 1. vyd. Brno: Konvoj, 2003, s. 32-42. ISBN 80-7302-064-5.

MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2012, 312 s. ISBN 978-80-262-0211-0.

Psychosociální klima školy I. Editor Stanislav Ježek. Brno: [Masarykova univerzita], 2003, 151 s. ISBN 80-866-3313-6.

Psychosociální klima školy II. Editor Stanislav Ježek. Brno: MSD, 2004, 165 s. ISBN 80-866-3329-2.

Psychosociální klima školy III. Editor Stanislav Ježek. Brno: MSD, 2005, 158 s. ISBN 80-866-3345-4.

PROCHÁZKA, Miloslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 203 s. ISBN 978-902-4734-705.

Použité internetové zdroje:

Střední zemědělská škola Čáslavi. [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.szescaslav.cz/>

Příloha

1. DOTAZNÍK KLIT+

Dotazník KLIT+ – Aktuální forma

Milí žáci,

v tomto dotazníku Vám předkládám výroky, které charakterizují zvláštnosti jednotlivých školních tříd i vás samotných. Protože dotazník je zadáván ve vaší třídě anonymně, snažte se odpovídat pravdivě. Děkuji Vám.

Pečlivě vyplňte – zakroužkujte číslici na konci každé věty podle následujícího návodu:

4	3	2	1
silně souhlasím	mírně souhlasím	mírně nesouhlasím	silně nesouhlasím

Č. ot.	Tvrzení	Hodnoticí škála			
		4	3	2	1
1.	V naší třídě mám několik důvěrných přátel.	4	3	2	1
2.	Mohl bych mít ve škole lepší výsledky, ale jen těžko se donutím k pravidelné práci.	4	3	2	1
3.	Když vím, že něco umím, nebojím se to ukázat.	4	3	2	1
4.	Když jsem v nesnázích, vím, že mi třída pomůže.	4	3	2	1
5.	Nejlepší ve škole je na sebe příliš neupozorňovat, být spíše v průměru.	4	3	2	1
6.	Obvykle se cítím dosti výkonný, mám pocit, že dosáhnu dobrého výsledků.	4	3	2	1
7.	V naší třídě se dovede většina žáků radovat ze školního úspěchu jednoho z nás.	4	3	2	1
8.	Při zkoušení chci především projít, na známce mi zas tak nezáleží	4	3	2	1

9.	K řešení úkolů a problémů ve škole volím nejčastěji vlastní cestu, netoužím po spolupráci s ostatními ve třídě.	4	3	2	1
10.	Záleží mi na tom, aby ostatní ve třídě měli o mně co nejlepší mínění.	4	3	2	1
11.	Vynikající prospěch není obvykle člověku v dalším životě mnoho platný.	4	3	2	1
12.	Nerad/a se podřizuji společné práci celé třídy, to vždy znamená potlačit sám sebe.	4	3	2	1
13.	S většinou třídy je příjemné se sejit i mimo školu na společné akci.	4	3	2	1
14.	Když stojím ve škole před nějakým úkolem, mívám strach, netroufnu si na něj.	4	3	2	1
15.	Pracovat na nějaké společné akci třídy, to obvykle znamená, že méně pracovití se schovávají za pracovitější; raději bych vynikl/a sám/a.	4	3	2	1
16.	V naší třídě se dovedeme při písence či zkoušení vzájemně povzbuzovat, fandit si.	4	3	2	1
17.	Obvykle se ve škole při hodinách vyhýbám obtížným, nesnadno řešitelným situacím.	4	3	2	1
18.	O získané poznatky, vyřešené úkoly se jen nerad/a dělím se spolužáky, měli by se více snažit sami.	4	3	2	1
19.	Cítím, že do této třídy opravdu patřím.	4	3	2	1
20.	Často mívám pocit, že umím méně, než ostatní.	4	3	2	1
21.	V naší třídě je mnohem lepší parta, než v jiných třídách na naší škole.	4	3	2	1
22.	Mívám strach z možných překážek, váhám; neúspěchu se chci raději vyhnout.	4	3	2	1
23.	Úkoly, zadané celé třídě umíme dohromady řešit, máme na to dobrý systém.	4	3	2	1
24.	Vím, že špatně zvládám školní situace, proto chci být ve škole raději „neviditelný“.	4	3	2	1
25.	V naší třídě se cítím spokojen/a, vím, že mě třída „bere“.	4	3	2	1
26.	Když jde o nějakou důležitou věc, většina lidí v naší třídě se dovede sjednotit.	4	3	2	1
27.	V naší třídě si při učení vzájemně pomáháme.	4	3	2	1

	Hodně budoucích spolužáků jsem znal/a již před nástupem do prvního ročníku	4	3	2	1
	Myslím si, že seznamovací kurzy, před začátkem školního roku, jsou přínosné.	4	3	2	1
	Rád bych jel/a na kurz (výlet), který bude trvat více dní.	4	3	2	1
	Uvítal/a bych více mimoškolních společných akcí.	4	3	2	1